

ANDREI BİRSEANU, CORESPONDENȚĂ INEDITĂ

de ION I. DRĂGOESCU

Cercetînd Fondul Astra, conservat la Arhivele Statului din Sibiu, am observat mai multe scrisori semnate de cunoscutul etnograf¹, folclorist², pedagog³, colecționar⁴, astrist⁵ și om de cultură Andrei Bîrseanu (1858—1922). Dintre acestea am reținut un număr de 22 documente care prezintă un interes mai mare pentru cercetarea științifică. Investigațiile noastre bibliografice, consultarea celor care au cercetat acest fond astristic înaintea noastră, studiul asupra lucrărilor cunoscute despre Andrei Bîrseanu, ne-au permis concluzia că aceste documente sînt inedite. Considerăm necesară publicarea lor integrală deoarece ele ne permit o mai

---

¹ Nu stă în intenția noastră scrierea unei bibliografii Andrei Bîrseanu. De altfel acest lucru nici n-ar fi posibil în stadiul actual al cercetărilor și nici nu intră în profilul prezentei lucrări. Totuși, în măsura datelor de care dispunem vom justifica profesiunile atribuite pentru prima dată de noi sau pe cele puțin cunoscute. Astfel, despre preocupările etnografice ale lui Andrei Bîrseanu trimitem la lucrarea lui Maior O. Radu și Nicolae Al. Mironescu semnalarea unor manuscrise din Fondul Andrei Bîrseanu R.E.F. 143/1964.

² Vezi „Cincizeci de colinde“ (1890) și în colaborare cu I. U. Iarnik „Doine și strigături din Ardeal“ (1885).

³ Despre pedagogul Andrei Bîrseanu, N. Iorga scrie: „Inimă iubitoare de tineret, el, căruia nu i-a fost dat să crească în casa sa copii care să-i ducă numele și fapta sa mai departe, a fost o viață întreagă idealul profesorului care nu știa ce e supărarea, cum nu știa ce e oboseala; din graiul lui măsurat și blînd s-au desfăcut nu lecții de un ceas, ci învățătură de o viață“ (N. Iorga, Oameni care au fost; II, E.P.L., 1967, p. 193).

⁴ Atunci cînd îl numim pe Andrei Bîrseanu colecționar avem în vedere atît cunoscuta sa activitate de culegător de folclor cît mai ales pe cea de colecționar de obiecte muzecale cu care a participat la diferite expoziții organizate de Asociațiunea Transilvană pentru literatura și cultura poporului român (Astra).

Această activitate a sa este insuficient cunoscută și nu-i cercetată. În această calitate el s-a ocupat de colecționarea de obiecte pentru expoziția de la Brașov din 1862, pentru cea de la Sibiu din 1881 și pentru toate expozițiile tematice organizate de Astra. El nu culege numai din despărțămîntul nr. 1 — Brașov — al cărui președinte a fost — ci și din cele învecinate.

⁵ Așa cum arătăm și cu alte ocazii, prin astrist înțelegem atît pe fostul mem-

profundă cunoaștere a unor aspecte ale operei și personalității aceluia care a fost Andrei Birseanu. Ele ajută în munca de cercetare a celui mare for științific și cultural care a fost Asociațiunea transilvană pentru literatură și cultura poporului român.

Documentele prezintă interes și pentru istoria Brașovului, deoarece ele sînt o prețioasă mărturie de la acela pe care Nicolae Iorga l-a numit „o podoabă, o mîndrie a românilor din acel bătrîn oraș al amintirilor și străduințelor noastre”⁶.

Așa cum reiese din analiza lucrărilor sale cunoscute, precum și din documentele prezentate, Andrei Birseanu este unul dintre istoriografii de seamă ai Brașovului și al instituțiilor sale. Pentru etnografie și folclor, el aduce contribuții care-și păstrează valoarea pînă în zilele noastre.

Intrucît prezentăm documente care se ocupă în special de colaborarea lui Andrei Birseanu la *Enciclopedia Română*⁷, editată de Cornel Diaconovici⁸, se cuvine, credem, să spunem cîteva cuvinte și despre această lucrare, despre redactorul ei. *Enciclopedia Română* a fost inițiată de Astra la 5 februarie 1895⁹. Redactor a fost numit Dr. Cornel Diaconovici (1859—1923), prim secretar al Astrei, redactor, editor și director al mai multor publicații progresiste ale vremii. La lucrare, au colaborat peste 200 de personalități ale vieții științifice, culturale și artistice din toate provinciile românești la care s-au alăturat unii reprezentanți de seamă ai

bru și activist al Astrei cit și pe cercetătorul contemporan al bogatelor fonduri arhivistice, muzeale și științifice moștenite de la Astra.

Cîteva documente inedite păstrate la Arhivele Statului Sibiu, Fondul Astra, ne permit constatări necunoscute despre activitatea sa. Astfel, în 1881 el donează bani pentru fondul Astra (parchetul 45 fila 327/1881); împreună cu Reuniunea Femeilor Române Brașov, are sector separat la Expoziția de la Sibiu — 1881 (parchetul 48 fila 128/1881). Exprimă dorința brașovenilor de a se organiza în 1883 Adunarea Generală a Astrei la Brașov (parchetul 52, fila 279/1882) sau organizează manifestările cultural-artistice ale Astrei la Brașov, cunoscute sub numele de „petreceri de vară” (parchetul 61 fila 90/1885).

Într-un document își justifică întîrzierea cu care a expediat 2 colete cu obiecte la Expoziția din 1881 datorită faptului că a avut de făcut față unor „mari greutăți” datorită „faimei răspîndite de către străini în poporul nostru în această expozițiune este numai o manevră de a încălca pe oameni cu dări de venite” (parchetul 48, fila 354/1881).

⁶ Nicolae Iorga, *Oameni care au fost*, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 304.

⁷ Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia, Română, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român*.

⁸ Redactorul *Enciclopediei Române* se numea C. Diaconovich. Încă din timpul vieții, colaboratorii și prietenii i se adresau cu Diaconovici, nume care i s-a generalizat. În corespondența lor prietenii lor și colaboratorii i se vor adresa și cu formula „Domnule Diaconovici”.

⁹ Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia E—R, fila 195; *Enciclopedia Română*, II, p. 296.

științei, artei și culturii naționalităților conlocuitoare din Transilvania. În sfârșit, la Enciclopedia Română au colaborat o serie de savanți de peste hotare: din Cehoslovacia Ian Urban Iarnik și fiul său H. Iarnik; din Germania G. Weigand și alții. Ea cuprinde 40.000 termeni¹⁰. După opinia generală, aceasta este prima mare enciclopedie apărută în limba română. Iată ce scrie editorul ei despre lucrare: „Enciclopedia română este pînă astăzi cea mai mare întreprindere literară română, care lucrează cu un aparat fără pereche în literatura noastră și a fost realizată fără nici o subvenție sau ajutor, singur, numai prin munca și abnegațiunea autorilor și creditorilor săi”¹¹. Caracterizînd însemnătatea Enciclopediei Române, ultima lucrare de acest gen în literatura noastră de specialitate, Dicționarul Enciclopedic Român scrie: „Continuînd tradițiile iluminismului românesc, Enciclopedia Română constituie, în ciuda unor limite ideologice, o mărturie a devotamentului intelectualității timpului față de idealul unității culturale și politice a poporului român”¹².

DOCUMENTUL NR. 1

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A—C, fila 3

Stimate D-le Dr !

Mîine este 25 iunie n. și încă n-am trimis nici un răspuns la scrisoarea d-tale din 10.1.c. Mă grăbesc deci a răspunde cel puțin astăzi, ca astfel să nu suferiți întîrziere în lucrarea d-voastră din cauza mea.

În litera de articol ce mi-ați trimis-o, văd cîțiva numeri, asupra cărora am dat colegului Braniște încă din martie notițele ce mi-au dat la dispoziție. Așa încît d-nii Beldiceanu¹³, Borilă¹⁴, Golgurezy¹⁵, Brașoave¹⁶, Brașoveancă¹⁷, Brașoveanu¹⁸ și Burla¹⁹. Zilele trecute (anume sîmbătă 19 iunie n.) întîlnindu-l pe colegul Br(aniște) l-am întrebat dacă mai are la el bilete cu notițele în chestiune la ceea ce dînsul mi-a răspuns că nu le mai are deoarece vi le-a trimis deja la Sibiu. Așa aș

¹⁰ În Enciclopedie se folosește termenul titli pentru termeni. În Articolul despre Enciclopedia Română, în vol. II al lucrării, C. Diaconovici apreciază că vor fi cuprinși aproximativ 30.000 termeni. Dicționarul Enciclopedic Român stabilește că au fost incluși aproximativ 40.000 termeni. Folosim această cifră.

¹¹ Diaconovich, *Enciclopedia Română*, II, p. 29.

¹² *Dicționarul Enciclopedic Român*, II, Editura Politică, București, 1964, p. 264.

¹³ Termenul nu a fost inclus în Enciclopedie.

¹⁴ Termenul nu a fost inclus în Enciclopedie.

¹⁵ Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, T. I. Sibiu Editura și tiparul lui W. Krafft, 1898. Termenul nu este inclus în Enciclopedie.

¹⁶ Materialul nu a fost publicat în Enciclopedie.

¹⁷ Articolul nu a fost publicat în Enciclopedie.

¹⁸ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 576, termenul este publicat la Brașoveanu Dintrie Eustatie.

¹⁹ Termenul este publicat în C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 640 dar este semnat cu inițialele D. E. Ceea ce nu reprezintă inițialele lui Andrei Birseanu ci, probabil ale lui Dumitru Evlocean.

voi să fiu din nou informat, dacă ați primit aceste notițe sau nu ca să nu le mai scriu a doua oară. Ca însă lucrarea d-voastră să nu stagneze lucrez cînd biletele colegului Braniște nu s-ar afla în posesiunea d-voastră, îmi iau voie a fixa în foaia alăturată cîteva notițe despre Beldiceanu (1042) și Bengescu-Dabija²⁰ (1149 a) ca să folosiți de cumva veți fi primit din altă parte niște date mai complete. În special despre Beldiceanu observ că s-a publicat, pare-mi-se anul trecut o biografie detaliată în „Lumea ilustrată” din București. De cumva n-aveți la Sibiu vreo colecțiune din această foaie ar fi foarte bine să însărcinați pe cineva să caute biografia despre care e vorba și să completeze, resp. întregască notițele mele.

În ceea ce privește ceilalți articoli din însemnarea ce mi-ați trimis-o pot lua asupra mea numai numeri 1975 și 2484 (G. Bogdan-Duică²¹ și Brașov²² — Comitatul, orașul etc.), deoarece despre ceilalți îmi lipsesc datele necesare. În genere pentru scriitorii din România ca d.e. Bilciurescu²³, N. A. Bogdan²⁴, Brezeanu²⁵, Brezoianu²⁶, Burlă²⁷ etc. ar fi bine să vă adresați la colaboratorii din România căci aceștia pot procura mai cu ușurință datele necesare. Saluțîndu-vă rămînd al d-voastră devotat.

A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 2

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A—C, fila 71

Brașov 9.VII.1897

Stimate D-le Diaconovich !

În alăturare îmi iau voie a retrimite foaia nr. 562 cu notele relative la neînsemnata mea persoană²⁸. În ceea ce privește datele despre Baronzi²⁹, regret că nu vă pot face nici un serviciu neavînd la îndemînă date destul de suficiente și pozitive despre acest scriitor. Cred însă că veți afla cîteva notițe în Lepturariul lui Pumnul sau în Conspectul asupra lit. române de V. Gr. Pop. Mai bine ar fi, poate de cumva permite timpul, dacă v-ați adresa în această privință la cineva în Galați (Rom.), unde a trăit, sau poate mai trăiește încă Baronzi.

Ce se atinge de colaborarea mea la „Enciclopedia română”, pentru al cărei succes îmi iau a te felicita, bucușor mă atașez și eu pentru viitor la ramurile: literatură română și literatură populară, **încît îmi va permite sugubeața mea sănătate.**

Prima invitare de a mă înrola între colaboratorii d-tale am primit-o la băile din Ems, căci nu știm ce se va mai alege cu mine. Vei scuza dară dacă n-am răspuns atunci la apelul ce ai bunătatea a-l repeta din nou față de mine. De altfel trebuie să mărturisesc, că nici pînă acum n-am fost cu totul străin de enciclopedie, deoarece la rugarea colegului Braniște am peticit și eu cîte ceva la articuli dați în îngrijirea lui.

Pe viitor așa dară voi lăsa rolul de calfă și voi intra cu plăcere în șirul colaboratorilor de sine stătători.

Al d-tale devotat A. Birseanu

²⁰ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 450—451.

²¹ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 519.

²² C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 571—576, articolul poartă inițialele A.B.

²³ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 485—486.

²⁴ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 519.

²⁵ C. Diaconovich, *op. cit.*, materialul nu este publicat.

²⁶ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 583.

²⁷ Cornel Diaconovich, *op. cit.*, trimite la pag. 640.

²⁸ Articolul nu este publicat.

²⁹ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 404.

DOCUMENTUL NR. 3

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A—C, fila 70

Stim. D-le Diaconovich !

În alăturare trimit restul din manuscris despre Brașov. Cum vedeți, art. a ieșit mai mare de cum credeam la început, cu toate că m-am restrîns numai la materia-lul strict necesar. Clișeul gim. nostru l-am cerut de la dl. director și l-am trimis la librăria Ciurcu ca să vi-l expedieze. Deși știu că vă grăbiți foarte mult cu fasc. din cauza întîrzierii mele, totuși îmi iau îndrăzneala a vă ruga să îmi trimiteți dacă se poate o corectură din manuscr. ca să pot îndrepta greșelile ce poate s-au strecurat (mai cu seamă la date). Corectura citită o voi retrimite imediat.

Încă odată rugîndu-vă să mă scuzați p. buclucul ce v-am făcut,

Vă salut cu stimă
A. B.**DOCUMENTUL NR. 4**

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A—C, fila 68

Stimate d-le Diaconovich!

Trimit partea gata din manuscr. despre Brașov. Restul, cam 6 pag. (istoricul Br.³⁰), ins. Br.³¹ p. români³², comit. Br.³³, îl voi trimite de bună seamă mîine. Văd că-mi scrieți și despre un clișeu. Nu știu de ce clișeu este vorba căci în scrisorile dv. anterioare nu știu să se fi făcut amintire de așa ceva. Cred, însă, că voiți a avea clișeul Gim. nostru, pe care-l voi cere astăzi de la Dl. Onițiu.

Scuzați repretabila întîrziere cauzată în prima linie de absența mea îndelun-gată din Brașov.

Cu stimă
A. Birseanu**DOCUMENTUL NR. 5**

Arhivele Statului, Sibiu Fondul Astra, Cutia A-C, fila 213

Stimate D-le Dr.!

Înapoiez corecturile ce mi le-ați trimis. M-am ocupat numai de stilizare, sigur fiind că autorii artic. vor fi căutat să dea un cuprins cît se poate de exact.

Nu știu coala cu Brașovul meu s-a tipărit sau nu. De cumva nu s-a tipărit încă, fi bun și dispune, să mi se trimită încă o dată partea din urmă (însemnat Br. p. ro-mâni), căci ași voi să evit pe cît se poate, ori și ce neexactitate. Corectura ei o voi înapoia imediat.

Iartă-mi și acest bucluc.

Cu deosebit respect
A(ndrei) B(irseanu)

³⁰ Istoricul Brașovului nu este inclus de către redacție în articolul mare des-pre Brașov.

³¹ Instituțiile Brașovului sînt incluse de către redacție în studiul de ansam-blu despre Brașov.

³² Populația Brașovului reprezintă un paragraf al studiului monografic des-pre Brașov.

³³ Comitatul Brașovului este inclus în capitolul despre Brașov.

DOCUMENTUL NR. 6

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 294

În alăturare îmi iau voie a vă trimite biletele cu articolii pe care nu-i pot lucra. Articollii opriți: chiuitură³⁴, cîntec popular³⁵, cîntec în genere³⁶, colinda³⁷, precum și articollii promiși mai înainte Bogdan Duică și, Brașovul îi voi trimite la începutul lui Noembre, n., 6 oct. 19. nou 1897.

A Birseanu

DOCUMENTUL NR. 7

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 73

Brașov, 1 ian. 1898

Stimate D-le Dr.!

De cumva nu s-a tipărit încă coala cu articolul „Brașov“, vă rog să dispuneți a se îndrepta în partea „însemnătatea Br. p. români“ data înființării „Casinei române“ cu a. 1835, în loc de 1846. Dacă nu s-ar face prea mare conturbare, mai corect ar fi, să se facă schimbarea în modul următor. În 1835 s-a înf. „Casina română“ etc.

Mulțumindu-vă p. felicitarea de Anul nou și dorindu-vă și eu din parte-mi să petreceți anul în care am intrat bine și cu spor în toate, vă salut cu stimă.

A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 8

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 69

Mult stimat d-le Dr.!

În alăturare îmi iau voia a trimite articolii: deochiare³⁸, descîntec³⁹, zicală⁴⁰, și doină⁴¹, nr. 672 și 647 (desfacere și desgropare) nu i-am putut lucra, deoarece n-am la îndemină nici cărțile respective de S. Marianu nici pe cele de El. Sevastos. La biblioteca Asociației de bună seamă se vor fi aflînd și nu este nici o greutate să extragă cineva notițele necesare. De asemenea înapoiez albă și foaia cu titlul: Duma Radu⁴², despre care n-am nici o cunoștință.

Brașov, 26 oct. v. 1898

Cu deosebit respect

A Birseanu

³⁴ C. Diaconovich, *op. cit.*, pag. 813.

³⁵ Articolul nu a fost publicat.

³⁶ C. Diaconovich, *op. cit.*, pag. 702. Articolul este semnat T. C.

Inițialele aparțin lui Titus Cerne. Este posibil ca acest articol să fi fost scris de către Andrei Birseanu și să fi fost atribuit de către redacție lui Titus Cerne, așa cum am constatat că s-a întimplat și cu unele lucrări semnate de T. T. Burada, păs-trate în arhivele Bibliotecii Centrale Astra din Sibiu, dar publicate în Enciclopedia — probabil pe motive de prestigiu — sub semnătura lui Titus Cerne. Se pare că redacția Enciclopediei Române a recurs la această stratagemă.

Cercetînd bogata corespondență legată de publicarea Enciclopediei Române, am constatat că, cu foarte mici excepții autorii au permis aceste modificări.

³⁷ Cornel Diaconovich, *op. cit.*, pag. 478.

³⁸ C. Diaconovich, *Enciclopedia Română publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, volumul II, Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft, 1900, p. 132.

³⁹ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 137.

⁴⁰ Termenul nu a fost publicat.

⁴¹ Cornel Diaconovich, *op. cit.*, p. 196.

DOCUMENTUL NR. 9

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 65

Mult stimat d-le Dr.!

Îmi iau voie a retrimite hîrtille cu articuli: Ioan Goldiș⁴³, Gruia lui Novac⁴⁴, și Iulian Grozescu⁴⁵. Artic. 1 l-am scris după notițele biogr. din Tribuna pop. Relativ la art. 2 îmi aduc aminte că dl. At. Marienescu anunțase un studiu (resp. colecțiune de balade pop.). „Nouăcercile“, pe care nu știu dacă l-a publicat s-au ba. N-ar fi de prisos după părere mea, dacă v-ați adresa la dînsul în această privință.

În fine, dacă voiți să aveți inf. mai amănunțite despre Iul. Grozescu despre care am scris cîteva rînduri după cartea lui V. Gr. Pop, n-ar fi rău să vă adresați la dl. Marienescu, care cred că știu despre dînsul mai multe de cum am aflat eu la V. Pop.

Cu stimă
Brașov 12/24 mai 1899
A. Bîrseanu

DOCUMENTUL NR. 10

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 67

Brașov, 15 iulie v. 1899

Mult stim. d-le Dr.!

Înlăturare-mi iau voie a-ți trimite articuli: Cîntece haiducești⁴⁶, și Horea⁴⁷, precum și o notiță necompletă relativă la Enea Hodoș⁴⁸ despre care Dr. Ios. Hodoș scrie pe ea; ca să pot da ceva de doamne ajută, m-am adresat la E. Hodoș, dar am căpătat răspuns negativ. Se vede că nu prea e prieten al „Encicl.“ Datele relative la Ios. Hodoș le veți afla de bună seamă în arhiva Asoc., al cărui secretar a fost, sau în „Telegr. român“, din 1880 sau 1881 cînd după cit îmi aduc aminte a murit. De altfel și cei de la Consistoriul din Sibiu trebuie să știe cite ceva, deoarece a fost referent școlar în anii din urmă ai vieții sale. Anul și locul nașterii lui Enea H. precum și studiile ce l-a făcut, le veți afla de asemenea la Asociațiune, că a funcționat cîțiva ani la școala de fete de acolo.

Articolii Hetfalu⁴⁹ și Hosszufalu⁵⁰ îi voi trimite la „Săcele“⁵¹ și „Satulung“⁵², numirile ungurești nu cred că e de lipsă a se introduce neapărat la litera H.

Spre orientare îmi permit a-ți aduce la cunoștință că de mîine încolo mă aflu în Nou/Noa, per Dprpstye), unde voi rămîne pînă la finea lui august.

Sauzim de bine.
A Bîrseanu

⁴² Termenul nu a fost publicat.

⁴³ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 575—576.

⁴⁴ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 622

⁴⁵ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 622.

⁴⁶ Articolul nu a fost inclus în Enciclopedie.

⁴⁷ Cornel Diaconovich, *op. cit.*, p. 720

⁴⁸ C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 709.

⁴⁹ Termenul nu a fost inclus în Enciclopedie.

⁵⁰ Termenul nu a fost inclus în Enciclopedie.

⁵¹ Cornel Diaconovich, *Enciclopedia română publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, T. III Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft 1904, p. 865.

⁵² C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 892.

DOCUMENTUL NR. 11

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 63

Braşov, 16/28 nov. 1899

Mult stimate d-le Dr.!

Fiind ocupat cu o lucrare mai mare vă rog ca în timpul proxim (lunile de iarnă şi primăvară, martie şi apr.) să nu mai trimiteţi decât articuli, care ar reclama neapărat colaborarea mea. Când voi fi mai liber, vă voi da cu toată plăcerea, sprijinul ce-mi va sta în putinţă ca şi mai înainte. Totodată iau voie a vă ruga să mijlociţi a mi se trimite şi fasc. 1 — 10 din Enciclopedia, deoarece mi s-au trimis numai n-rii 11 încoace şi mi-ar place să am lucrarea completă.

Cu toată stimă
A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 12

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 46

Braşov, 15 dec. v. 1899

Mult stimate d-le Secretar,

Ocupat în adunarea materialului pentru istoricul Gimn. nostru, care trebuie terminat pînă în aprilie 1900, regret că nu pot contribui în rîndul acesta cu nimic la broşura de Anul nou. Deasemenea sînt silit a reînapoia goale cele trei foi ce mi s-au trimis p. Enciclopedia.

În ceea ce priveşte notiţa despre Lepădatu⁵³, se pot găsi datele necesare într-unul din numerii din urmă al „Familiei“ în care am făcut un extras dintr-o disertaţiune a mea. Ceilalţi doi articoli (legenda pop. şi lit. pop.) încă se pot scrie fără multă greutate, aflîndu-se izvoarele necesare.

Alături pe lingă aceste ştiri şi cele şase borderouri despre lasurile (sic) trimise pe adresa mea.

Cu stimă
A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 13

Arhivele Statului, Sibiu. Fondul Astra, Cutia A-C, fila 74

Braşov, 16 aprilie 1900

Mult stimate d-le Dr.!

Neposedînd informaţiuni mai detaliate despre Zaharia Carcalechi⁵⁶ (de naştere din Braşov, dar a trăit în România) redactorul „Foi Bibliotecă Românească“ (Buda între 1836 — 1840), rog să binevoiţi a vă adresa în altă parte.

Scuzaţi întîrzierea.

Cu toată stimă
A. Birseanu

⁵³ Articolul nu a fost inclus în Enciclopedia.

⁵⁴ Articolul nu a fost inclus în Enciclopedia.

⁵⁵ În Documentele 17, 18 şi 19, Andrei Birseanu se adresează lui Simu secretarul Astei.

⁵⁶ Iuliu Moisil nu era bucureştean, ci numai scrisoarea la care se referă Andrei Birseanu este scrisă din Bucureşti. În realitate Iuliu Moisil este de fel din părţile Năsăudului şi în tinereţe s-a stabilit la Tîrgu Jiu, unde a ocupat funcţiile de director al liceului din Tg. Jiu, profesor şi redactor al unor publicaţii locale. Este un activ colaborator al Astei.

DOCUMENTUL NR. 14

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 45

Brașov, 14 ian. v. 1901

Mult stimate dle Diaconovich

Cu toată plăcerea ași scrie un articol în „Transilvania” despre mult regretatul Gh. Maior, dar tocmai acum sînt grămădit cu atîtea ocupațiuni, în cît îmi este cu neputință să mă angajez pentru numărul proxim al acestei foi.

În lipsa unui articol special, cred că ar fi de ajuns, dacă după o mică introducere în care s-ar arăta străduințele nodușite ale fericitului Maior pentru înființarea bibliotecilor populare, — s-ar reproduce notițele biografice, apărute în nr. 32 al „Gazetei Transilvaniei” care sînt cît se poate de exacte și în care figura lui Gh. Maior este caracterizată în modul cel mai credincios,

Rugindu-vă să nu-mi luați în nume de rău acest răspuns al meu,

Vă salut cu deosebită stimă

A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 15

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, Cutia A-C, fila 22

Borsec, 29 iulie v. 1903

Aflindu-mă de aproape 3 săptămîni la băile de aici, unde am de gînd să mai rămîn încă vreo 15-20 zile, regret că nu pot pregăti articole privitoare la literele T., Z. Rog așa dară să binevoiți a vă adresa în această privință la altul dintre colaboratori.

Cu deosebită stimă

A. Birseanu — profesor

DOCUMENTUL NR. 16

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 174 fila 674/908

Brașov, 8/21 iulie 1908

Mult stimate Dle Prezident

Am citit scrisoarea Dv. din Simleu și cit privește persoana mea, mă voi conforma dorinței dinșilor deși ar fi fost cu mult mai consult ca primirea comitetului să nu se facă cu atîta parolă.

Voi căuta să întîlnesc pe ceilalți din comitet sau în Capșa sau în gara din Cluj.

Deoarece voi avea să conduc ședințele adunării, rog să mi se trimită un exemplar din raportul general al Comitetului îndată ce va ieși de sub tipar ca să fiu în curent cu lucrurile ce se vor dezbate.

Deasemenea ași dori să mi se trimeată și mie cîteva bilete pentru reducerea prețului pe linia ferată, de cumva se obține vreo reducere.

Notarul, Dl Secretar nu va uita să ia cu sine un număr oarecare din statutul și regulamentul (sic!) pentru dezbaterile adunării generale, ca să le avem la îndemînă la caz de lipsă.

Primiți, mult stimate Dle prezident expresiunea celui mai profund devotament ce vă păstrez.

Andrieu Birseanu
Profesor

DOCUMENTUL NR. 17

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 184, fila 772

Braşov, 12 iunie 1909

Stimate Dle Simu⁵⁵

Te rog să binevoieşti a trimite un exemplar din cărţile înaintate la concursul pentru premiul „A Mureşanu” dlui Enea Hodoş, împreună cu scrisoarea alăturată. Celelalte exemplare te rog să le opreşti pentru biblioteca Asoc(ia)ţiunii, căci un membru din secţia noastră lipseşte.

Salutându-te cu prietenie rămân al D-ţale devotat.

A(ndrei) B(îrseanu)

DOCUMENTUL NR. 18

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 184, fila 1261

Stimate Dle Simu

Iară mă îndreptez către Dta cu o rugare. Dl Iul(iu) Moisil din Bucureşti⁵⁶ îmi scrie că pe timpul editării „Enciclopediei” a trimis Dlui Diacovich un articol mai mare despre N. Teclu care împlineşte luna viitoare 70 de ani ai etăţii. În Enciclopedie însă s-a publicat numai un extras din acest articol şi acum cu prilejul Jubileului de 70 de ani am dori să-l publicăm întreg în „Gaz(eta) Tran(silvaniei) de cumva s-ar putea afla în Sibiu. Te rog să binevoieşti a căuta prin hirtile rămase de la Enciclop(edie) şi aflând articolul Dlui Moisil să mi-l trimiteţi pe duminică⁵⁷.

Mulţumindu-ţi pentru bunătate, te salut cu stimă

A. Birseanu

DOCUMENTUL NR. 19

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 184, fila 1277

Stimate Dle Simu

În alăturare retrimite articolul Dlui Moisil mulţumindu-ţi încă odată pentru bunăvoinţa cu care mi l-ai trimis.

Tocmai astăzi primesc o scrisoare din partea Dlui N. Iorga, în care îmi spune că încă înaintea adunării generale a trimis prin Cimpulungul Bucovinei⁵⁸ la adresa Comitetul Central al „Asociaţiunei” din partea Ligei Culturale, 900 exemplare din scrierea sa „Din faptele străbunilor”⁵⁹ (o bună carte de citire cu extrase din cronicari români), ca să se distribuie cu prilejul adunării generale gratuit la organul nostru cu ajutorul directorilor departamentelor⁶⁰.

⁵⁷ În text „Duminică”.

⁵⁸ Era preferată această vamă pentru a distrage atenţia autorităţilor vamale maghiare care împiedicau pe diferite căi pătrunderea literaturii patriotice din România. După datele de care dispunem, un nou mijloc de pătrundere a literaturii istorice şi propagandistice române, folosită de patrioţii români era aplicată la fiecare carte a unei foi de titlu din care reieşea că acea carte s-ar ocupa de cultura cerealelor sau a leguminoaselor.

⁵⁹ Lucrarea face parte din crestomaţiile vremii editate de intelectualitatea progresivă, prin care erau arătate trecutul de luptă al poporului român şi unitatea sa culturală.

⁶⁰ Se apela la directorii de despărţămînt, pentru a evita poşta care ar fi confiscat cărţile.

Dlui se plinge că nu i s-a dat nici un răspuns despre primire, ba ceva mai mult, reclamînd în 2 rînduri la cancelaria „Asoc(iațiunii) nu i s-a dat nici-o lămurire. Nu știu cum se vor fi petrecut lucrurile și care poate fi cauza tăcerii organelor noastre.

Dacă însă știi dta ceva despre această afacere, te rog să-mi împărtășești și mie, cît poți mai curînd, ca să-l pot informa pe Dl. Iorga care-mi scrie cu un fel de amărăciune.

Deasemenca te rog să-i spui servitorului muzeului ca N-rul din „Transilvania“ împreună cu celelalte broșuri (Statutul și regulamentele Asociațiunii), ce le-am dat spre păstrare unei îngrijitoare săsoaice pe care am întîlnit-o în vestibulul „Casei Naționale“ la sfîrșitul ședinței a II-a să le pună dînsul bine și să mi le predea cînd voi avea prilejul a mai veni la Sibiu.

Ce e cu procesul al adunării generale? Cînd mi se va trimite spre subscriere? De cum va Dl Tăslăuanu s-a întors din călătorie.

Rugîndu-te să nu te superi pentru osteneala ce-ți fac, te salut cu prietenie

A. Birseanu

P.S. — N-ar strica dacă i-ați trimite regulat D-lui Iorga un număr din „Transilvania“. Cel puțin cu numărul din urmă în care s-a publicat raportul general al Comitetului. Rog să-l trimiteți pe cheltuiala mea dacă nu s-ar putea altfel⁶¹. Dînsul ține seama de lucrările societăților noastre culturale și ar merita cel puțin atîta atențiune din partea noastră.

DOCUMENTUL NR. 20

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 183 fila 1179

Prea onorat Comitet Central!

Am citit cele două manuscrise, ce mi s-au trimis spre cenzurare („Nunta poporală sau țărănească“, piesă teatrală de Nic. Micu pădurar în Dîrste și tractatul „Păcatele noastre“ de Victor Deciu, preot gr. cat. în Canalul Sîrbesc) și în următoarele îmi iau libertatea a-mi da părerea despre ele:

1. Piesa teatrală „Nunta poporală“ voiește să ne arate într-un tablou dramatic cum se fac căsătoriile la țaranii noștri. Ea este în cea mai mare parte o copie fidelă după natură, dar nu are în sine nimic artistic, ce ar putea produce vreun interes. În genere autorul ei, cu tot zelul său, nu are pregătirea de lipsă pentru a scrie lucruri vrednice de tipar. Prin urmare lucrarea înaintată nu se recomandă spre a fi primită în „Biblioteca poporală“ a Asociațiunii.

2. „Păcatele noastre“ de pr. Victor Deciu este o dizertație ținută în stil poporal (ar putea figura și ca predică), în care se combat unele credințe ale poporului nostru: credința în descincețe și vrăjitorii și mulțime de sărbători populare, izvorite din credințele superstițioase.

Tendența autorului este cît se poate de bună și relele indicate de dînsul merită în adevăr a fi combătute cu toată străduința. Dînsul cunoaște destul de bine superstițiile poporului și știe poate cu destulă pricepere relele ce izvorăsc din dinsele.

Cu toate acestea lucrarea nu se poate considera ca pe deplin. Ea numai atinge relele ce rezultă din credințele deșarte ale poporului fără a le trata mai cu dinadînsul. Afară de aceea că se mărginește mai cu seamă la Comuna Cenadul Sîrbesc și la teritoriul Torontalului, unde trăiește autorul și nu îmbrățișează credințele deșarte și obiceiurile rele întemeiate pe aceste credințe, din toate părțile locuite de poporul nostru, așa că întreg tratatul are un caracter mai mult local.

În fine stilizarea lucrării nu este făcută cu destul rigoar (sic!) așa încît se întîlnesc mulți termeni nepotriviiți și fraze nu destul de clare ceea ce reduc mult din valoarea ei.

⁶¹ Propunerea lui Andrei Birseanu este caracteristică pentru spiritul de sacrificiu al aștrîștilor.

Prin urmare părerea subscrisului ar fi ca lucrarea aceasta să se restituie autorului, ca să o completeze și să o prelucereze din nou cu toată băgarea de seamă și astfel prelucrată să o prezinte din nou spre a fi publicată în „Biblioteca populară a Asociațiunii”.

Brașov, 22 oct. v. 1909

Andrei Birseanu
referendul secției literare a Asociațiunii

DOCUMENTUL NR. 21

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 180, fila 648

Prea onorat Comitet Central!

Am onoarea a înainta în alăturare procesul-verbal al despărțămintului nostru (Brașov) ținut în 2/15 iunie a.c. în comuna Cristian împreună cu bugetul pe anul 1908/9 votat în această adunare.

Deoarece ocupațiunile mele s-au înmulțit foarte tare în timpul din urmă m-am văzut silit să repășesc (sic!) de la conducerea despărțămintului. Precum se vede din alăturatul proces verbal, adunarea generală a primiț abdicarea mea și a ales în locul meu pe dl. profesor Nicolae Bogdan fost timp îndelungat secretarul despărțămintului nostru. Rog pe prea onoratul Comitet Central să binevoiască a lua spre știință această schimbare și a da noului director aceeași încredere cu care am fost investit eu timp de 11 ani.

În legătură cu cele de mai sus am onoarea a face cunoscut prea onoratului Comitet Central că diferite acte, citeva exemplare din „statute” și „regulamente”, ce se aflau în păstrarea mea, le-am predat noului director; 144 broșuri rămase nedistribuite din cele 1200 trimise acum doi ani cu prilejul adunării generale a „Asociațiunii”, le-am depus în biblioteca despărțămintului; iar 260 mărci culturale, rămase nedesfăcute din cele 1000 primite de la prea onoratul Comitet Central, le-am predat spre păstrare și eventuală desfacere casierului despărțămintului nostru.

Brașov, 26 iunie v. 1908

Al prea onoratului Comitet, devotat
Andrei Birseanu
profesor, fost director al Desp. I (Brașov)

DOCUMENTUL NR. 22

Arhivele Statului, Sibiu, Fondul Astra, pachetul 185, fila 82/1910

Brașov, 4 ian. v. 1910

Mult stimat Dle Președinte

Îmi iau libertatea de a transpune prin filiala de aici a băncii „Albina” la adresa Casei Asociațiunei, suma de 2.400 coroane drept respaliere a stimei ce am primit-o ca stipendiu din pratea Asociațiunei din anii 1878 — 1881 pe timpul studiilor universitare când am fost ajutat de 3 ani cu cite 400 fl. aur.

S-ar cuveni să întorc și interesul dar acum nu sînt în stare.

Tot ce pot face, este să port în inima mea recunoștință față de instituțiunea ce m-a ajutat în tinerețea mea și, întrucît mă iartă modesta mea pozițiune socială, să-i dea mîna de ajutor la realizarea mărețelor sale sarcini.

Primiți mult stimat Dle Președinte, încredințarea celui mai profund devotament.

Cu deosebită stimă
Andrei Birseanu
profesor

⁶² În text „Cassei”.

UNVERÖFFENTLICHTE KORRESPONDENZ VON ANDREI BİRSEANU

(Zusammenfassung)

Der Verfasser veröffentlicht 22 bisher ungedruckte Briefe von Andrei Birseanu aus dem Archivbestand „Astra“ (Siebenbürgische Gesellschaft für Kultur und Literatur des rumänischen Volkes), der im Staatsarchiv Sibiu (Hermannstadt) aufbewahrt wird. Die Briefe sind zum Gross-
teil an Cornel Diaconovici, den Herausgeber der ersten rumänischen Enzyklopädie — der „Enciclopedia Română“ —, aber auch an andere Personen und Institutionen gerichtet. Die Briefe aus den Jahren 1897—1910 zeigen den Beitrag von Andrei Birseanu zur „Enciclopedia Română“ von C. Diaconovici und auch seine Stellungnahme zu kulturellen und politischen Fragen seiner Zeit. Ausserdem sind die 22 Briefe auch vom Standpunkt der Geschichte von Braşov (Kronstadt) von Bedeutung und sind interessante Zeugnisse über Birseanu, den der grosse rumänische Hiskotiker Nicolae Iorga „einen Schmuck und Stolz der Rumänen in jener alten Stadt“ nannte. Ausser seinen anderen Werken gestatten auch die Briefe dem Verfasser der vorliegenden Arbeit, Andrei Birseanu unter die bedeutenden Historiographen der Stadt Braşov (Kronstadt) und ihrer Institutionen einzureihen, und seine besonderen Verdienste hervorzuheben.

